

ახალი კორონა ვირუსით განპირობებული მოვლენების ზეგავლენა საბანკო სექტორზე

მაია სირაძე

სტუდ-დოქტორანტი

IMPACT OF NEW CORONA VIRUS-INDUCED EVENTS ON THE BANKING SECTOR

Maia Siradze
PhD student of GTU

SUMMARY

Banks certainly have their hands full in light of the novel coronavirus outbreak (COVID-19). Borrowers and businesses face job losses, slowed sales, and declining profits as the virus continues to spread around the world. Banking customers are likely to start seeking financial relief. In addition to managing the direct economic impact of the coronavirus, banks need to have a plan in place to protect employees and customers from its spread. Many banks are already starting to encourage remote working of some employees.

The impact of the Covid-19 pandemic has significantly reduced economic activity and increased financial stability risks worldwide. However, previous capital requirements imposed by the National Bank and the profits made by commercial banks have allowed banks to accumulate sufficient capital buffers to deal with stressful situations. In addition, in the pre-crisis period, the National Bank took a number of macroprudential measures to reduce excess household debt and loan dollarisation. This has helped reduce vulnerabilities in the non-financial sector and increased the resilience of the financial system to shocks.

* * * *

კორონა ვირუსი (COVID-19) რთული გამოწვევაა და მნიშვნელოვანი საფრთხეა არამხოლოდ მსოფლიო ჯანდაცვისათვის, არამედ გლობალური ეკონომიკისთვისაც. მსოფლიო ეკონომიკაზე COVID-19-ის ნეგატიური ეფექტი ახლა უკვე შეუქცევადი მოცემულობაა. ის თუ რა ზეგავლენა აქვს COVID-19 მსოფლიო ეკონომიკაზე მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ვირუსის გავრცელების ტენდენციებზე.

მსოფლიოში არსებულმა პანდემიამ სერიოზული ზიანი მიაყენება ქვეყანაში არსებულ ბიზნესებს. აღსანიშნავია რომ ბიზნესსა და მომხმარებელს შორის ურთიერთდამოკიდებულება საგრძნობლად შეიცვალა. მსოფლიო დაწესებულებების 90% კომპანიებისა და სხვა ფინანსური სექტორების სახით მობილიზებული არიან შეამცირონ კოვიდ-19-ით ინფიცირების შემთხვევები. იქმნება უამრავი ფონდი მოსახლეობის დასახმარებლად ვირუსთან მარტივად გამკლავებაში.

საქართველოს საბანკო ასოციაცია მსესხებლების ფინანსური ვალდებულების გადავადების საკითხთან დაკავშირებით აქტიურად არის ჩართული ეროვნულ ბანკთან ერთად და სთავაზობს მომხმარებელს შემდეგი სახის თანამშრომლობას:

პირველი, მოსახლეობის ის ნაწილი, რომელმაც დაკარგა სამსახური და შესაბამისად შემოსავლის ძირითადი წყარო სახელმწიფოსგან მიიღებდა დახმარებას, ხოლო საბანკო სექტორისგან ფინანსური ვალდებულების ყოველთვიური შენატანისგან სამი თვის განმავლობაში გათავისუფლდებოდა. აღნიშნული ამოქმედდა 2020 წლის 10 ივნისიდან.

მეორე, ის პირები, რომლებიც შემოსავლების სამსახურის ბაზაში არ არიან რეგისტრირებული, თუმცა იყვნენ თვითდასაქმებული და დაკარგეს შემოსავლები, სახელმწიფოსგან არ ღებულობს დახმარებას, თუმცა, ბანკები ასეთი ამ კატეგორიის პირებს გარკვეული პირობების მიხედვით სთავაზობდნენ მათი ფინანსური ვალდებულებების გადავადების შანსს.

კოვიდ-19 ის მიერ შექმნილი მძიმე მდგომარეობის გამო ბანკები აქტიურად მუშაობენ სესხებთან დაკავშირებით. მას შემდეგ რაც მსოფლიო გადავიდა დისტანციურ მუშაობაზე, ბანკების მხრივ წინ ნამოიჭრა ისეთი საკითხები როგორიცაა ონლაინ/მობაილ ბანკი. შედარებით მარტივად მისაღწევი გახდა სხვადასხვა ფინანსური სერვისები და ამ ყველაფერმა ხელი შეუწყო ბანკსა და საზოგადოებას შორის ურთიერთობის გაზრდას, რადგანაც ბანკებთან ურთიერთობა უკვე ყოველდღიური ცხოვრების ნაწილი გახდა. ასევე, ყურადღება უნდა მივაქციოთ იმასაც რომ მართალია ბანკების უმეტესობა დისტანციურად მუშაობს, თუმცა, ზოგიერთი დაწესებულება ბანკების, რამდენიმე ფილიალი მაინც, აგრძელებს ჩვეულ რიტმში მუშაობას და ფიზიკურად ემსახურებიან კლიენტებს.

არსებობს ძალიან ბევრი შეზღუდვა კოვიდ 19-თან დაკავშირებით, რამაც ქვეყნის ეკონომიკაზე და კონკრეტულად საბანკო სექტორზე გარკვეული უარყოფითი ზეგავლენა მოხდინა, კერძოდ - შემცირდა როგორც საპროცენტო, ისე არასაპროცენტო შემოსავლები, შემცირდა კლიენტების რაოდენობა, რის გამოც მოხდა კვალიფიციური თანამშრომლების შემცირება და ა.შ.

საქართველოში პანდემიის დაწყებიდან რამდენიმე კვირაში ბანკებმა გადანყვითეს დახმარებოდნენ იმ საზოგადოებას რომლებსაც ჰქონდა საკმაო რაოდენობის სესხი/სესხები. ამ პროცესში აქტიურად იყო ჩართული ეროვნული ბანკიც. დახმა-

რებაში იგულისხმებოდა ის, რომ მძიმე პერიოდში მსესხებლები შეძლებდნენ თავიანთი სესხის პროცენტის გადავადებას სამი თვის განმავლობაში. ამ ყველაფერმა დადებითად იმოქმედა მოსახლეობის ნაწილზე. თუმცა, ყურადღება იყო გასამახვილებელი თუნდაც იმაზე, რომ ის საზოგადოება, რომელიც მიიღებდა ამ დახმარებას ბანკების მხრიდან ანუ გადავადებდა სესხს სამი თვის განმავლობაში, გაეზრდებოდა პროცენტული განაკვეთი და შემდეგ თვეებში შედარებით მეტი თანხის გადახდა მოუწევდათ. ინფორმაციის უქონლობის გამო ამ ყველაფერმა ნეგატიურად იმოქმედა საზოგადოებაზე, რადგანაც თვლიდნენ რომ ეს ყველაფერი იყო კარგად დაგეგმილი პროცესი, რომ ბანკებმა გაზარდონ შემოსავალი და ისარგებლონ ძალაუფლებით და შესაბამისად მოსახლეობას გაუჩნდა ინტერესი იმისა თუ რა პასუხისმგებლობა ეკისრებათ ბანკებს ქვეყანაში შექმნილი მძიმე სიტუაციის დროს. რა თქმა უნდა კრიტიკოსების მხრიდან მოყვა აჟიოტაჟი ბანკების მხრიდან ამ ტიპის დახმარებაზე, ვინაიდან და რადგანაც ისინი თვლიდნენ, რომ თუკი ეხმარებიან მსესხებლებს მაშინ უნდა მოეხსნათ დამატებული პროცენტი ყოველთვიურ შენატანზე და ჩვეულებრივ გადაეხადათ იგივე თანხა მომდევნო სამი თვის განმავლობაში.

ასევე, ყურადღება უნდა გავამახვილოთ მეორე საკითხზე, რომელიც ეხება იმას თუ რომელ ვალუტაში არის სესხი გაცემული. ზოგადად კარგია რომ ბანკები ცდილობენ მსესხებლებს ცოტათი მაინც შეუმსუბუქონ გადასახადები, თუმცა ასევე უნდა გავამახვილოთ ყურადღება ეროვნული ვალუტა რა მდგომარეობაში არის ახლა და რა მდგომარეობაში იქნება მომავალში. სანამ ვირუსთან საბრძოლველად იქნება მობილიზებული რესურსები იმ მსესხებლებისთვის ვისაც სესხები დოლარში აქვს გატანილი ეს შეთავაზება შესაძლებელია უფრო მისაღები იყო მათთვის და დიდი ალბათობით უმეტესობა დაეთანხმება კიდევ. რადგანაც არ ვიცით რა მდგომარეობა იქნება სამომავლოდ, ლარის კურსი რა მდგომარეობაში იქნება, უნდა გავითვალისწინოთ რომ შესაძლებელია იყოს იმის ფაქტი რომ ლარი იყოს გამყარებული მომდევნო სამი თვე და საბოლოოდ ზუსტად იგივე თანხის გადახდა მოუწიოთ მსესხებლებს ყოველთვიური შენატანების დროს, რომლის გარანტიასაც ვერც კომერციული და ვერც ეროვნული ბანკი ვერ იძლევა.

ყურადღება უნდა გავამახვილოთ იმაზეც, რომ ბანკები სწორედ ამ სესხებისგან ღებულობენ შემოსავალს და ფაქტიურად ამ ყოველთვიური შენატანების გადაუხდელობის გამო უმეტესობა სამი თვის განმავლობაში დარჩებოდა შემოსავლის გარეშე, თუმცა, მხოლოდ სესხებისგან მიღებული შემოსავლებს არ ჯერდება.

საზოგადოება ყოველთვის ობიექტურად არ აფასებს ხოლმე ქვეყნის საბანკო სექტორის მიერ გადადგმულ ნაბიჯებს, მიუხედავად იმისა, რომ

ყველა თანხმდება რომ ბანკების რესურსებით ბევრად მეტის გაკეთება არის შესაძლებელი. მართალია, რომ საბოლოო ჯამში ბანკების მიერ შეთავაზებული შეღავათი არც ისე მომგებიანი აღმოჩნდა როგორსაც ამას მოსახლეობა ელოდა, თუმცა თავად ეს ფაქტიც თავის მხრივ ძალიან მნიშვნელოვანია. საქართველოს დღეს ნამდვილად სჭირდება დამატებითი ფინანსები იმისათვის, რომ ეფექტურად შეძლოს კორონავირუსთან გამკლავება და ამის მოხერხება შესაძლებელი იქნება მხოლოდ მაქსიმალური ჩართულობით ყველას მხრიდან, იქნება ეს ბანკი, რომელიც გამოყოფს თანხებს ფონდისთვის, ან უმსუბუქებს გადახდის პირობებს თავის კლიენტების თუნდაც ნაწილს, თუ გამოყოფს დროებით კომპენსაციას მათთვის ვინც დაკარგა სამსახური ახალი რეგულაციების გამო. ყველა ასეთი ქმედება საბოლოო ჯამში გამოიწვევს იმას, რომ საქართველო და უმთავრესად ქართველი მოქალაქეები ნაკლებად იგრძნობენ იმ ეკონომიკურ კრიზისს, რომელიც ამ პანდემიას მოჰყვება, რაც ყველა სახელწიფოს მთავარი მიზანი უნდა იყოს.

ეროვნულ ბანკი, საფინანსო სექტორზე უარყოფითი გავლენის თავიდან ასაცილებლად მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა სხვადასხვა მიმართულებით, კერძოდ:

1. შეიმუშავა დროებითი საზედამხედველო გეგმა;
2. ეკონომიკის სხვადასხვა სფეროსთვის გამოყოფილი ფულადი რესურსები;
3. სავალუტო ინტერვენციების ახალი მექანიზმი აამოქმედა;
4. საერთაშორისო სავალუტო ფონდის პროგრამის გაფართოებას ხელი შეუწყო;

1. დროებითი საზედამხედველო გეგმის შემუშავება

სერთაშორისო სავალუტო ფონდის ევროპის ცენტრალური ბანკისა და სხვა ქვეყნების წამყვანი ორგანიზაციების რეკომენდაციებთან მიმართებაში სრულ თანხვედრაშია ეროვნული ბანკის საზედამხედველო გეგმა, რომელიც გულისხმობს კაპიტალისა და ლიკვიდობის ბუფერების გამოყენებას. ამ გეგმის თანახმად საბანკო სექტორს საშუალებას მისცემს ბუფერების საშუალებით ზარალი გაანეიტრალოს და ჩვეულ რეჟიმში გააგრძელონ ბანკებმა შეუფერხებლად თავიანთი საქმიანობა, რაც შესაბამისად გულისხმობს რეალური ეკონომიკის დაკრედიტებას.

კომერციულმა ბანკებმა მსესხებლებს სამთვლიანი საშეღავათო პერიოდი შესთავაზეს, აღნიშნული საშეღავათო პერიოდის შეთავაზებულ აქციებთან დაკავშირებით საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა მნიშვნელოვნად შეარბილა საზედამხედველო მოთხოვნები, რათა მოქალაქეებისათვის ვალდებულებათა გადავადების პროცესში ბანკებს მაქსიმალური მოქნილობა ჰქონოდათ, აღნიშნულ ინიცია-

ტივას შეუერთდა მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების ნაწილი.

ეროვნულმა ბანკმა შეაჩერა ზედამხედველობას დაქვემდებარებული სუბიექტების ადგილზე შემოწმება. გამართვით დაკრედიტების პროცედურები, რის მიხედვითაც დროებით არ მოითხოვება უძრავი ქონების შეფასება ადგილზე მისვლის გზით. შერბილდა მოთხოვნა ფინანსური უწყისების განახლებასთან დაკავშირებით.

ახალი საზედამხედველო მოთხოვნების შემუშავებასა და დანერგვაზე გამოცხადდა დროებითი მორატორიუმი, რათა ბანკებს საშუალება ჰქონდეთ რესურსების მაქსიმალური მობილიზება არსებულ გამოწვევებზე.

2. ეკონომიკის სხვადასხვა სფეროსთვის ლიკვიდური ფულადი რესურსების შეუფერხებელი მიწოდება

ეროვნულმა ბანკმა სვოპ ოპერაციების ამოქმედებით რის შედეგადაც ლარის ლიკვიდობას აწვდის, შეამცირა რისკი იმისთვის რომ არ გახდეს დაკრედიტების შემაფერხებელი ფაქტორი. საბაზრო წილის პროპორციულად ბანკებს შორის განაწილდა 200 000 000 დოლარის სვოპ ინსტრუმენტები. ბევრი გაურკვევლობის თავიდან ასაცილებლად დანესდება 25 % ლიმიტი, რომელიც გაზრდის ბანკებისთვის რესურსების ხელმისაწვდომობას. რაც შეეხება ვადას ამ სვოპ ოპერაციების განსაზღვრულია ერთი თვით, ხოლო განახლება ერთი წლის განმავლობაში იქნება შესაძლებელი ყოველთვიური განახლების უფლებით.

სავალუტო ბაზრის უცხოური ვალუტით მიწოდების მხარდასაჭერად ეროვნულმა ბანკმა უკვე განახორციელა 17 ინტერვენცია, საერთო ჯამში, 530 მლნ აშშ დოლარის ოდენობით. დღეის მდგომარეობით ეროვნული ბანკის მთლიანი სავალუტო რეზერვები, 3.5 მილიარდ დოლარს შეადგენს, რაც წინა წლებში რეზერვების დაგროვების პოლიტიკის შედეგია. წლის განმავლობაში საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებიდან მიღებული ფინანსური დახმარება ასევე შეავსებს საერთაშორისო რეზერვებს და გაზრდის ეროვნული ბანკის შესაძლებლობას სავალუტო ინტერვენციების გზით მიაწოდოს საჭირო უცხოური ვალუტა ბაზარს.

3. სავალუტო ინტერვენციების ახალი მექანიზმის ამოქმედება

ეროვნული ბანკი, მიმოქცევიდან შემოსულ ბანკნოტებს, მიმოქცევაში ხელახლა გაშვებამდე, საცავში რამდენიმე კვირის განმავლობაში აყოვნებს. მიუხედავად იმისა, რომ არ არსებობს დადასტურებული ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ ბანკნოტები ვირუსის გავრცელების უფრო ძლიერი წყაროა, ვიდრე სხვა ნებისმიერი ზედაპირი, რომელსაც საზოგადოების წარმომადგენლები ეხებიან. ცენტრალური ბანკი აკვირდება ქვეყანაში და ასევე, მსოფლიო-

ში მიმდინარე მოვლენებს და ეცნობა კვლევებს იმის შესახებ, ხდება თუ არა ბანკნოტების საშუალებით ვირუსის გავრცელება. ასევე დამატებითი განსაკუთრებული რეჟიმია, სასაზღვრო და კარანტინში მყოფი რეგიონებისათვის. ამ კუთხით, საქართველოს ეროვნული ბანკი ახორციელებს შესაბამის ზომებს, რომ დაიცვას როგორც ეროვნული ბანკის, ასევე, კომერციული ბანკების თანამშრომლები.

4. საერთაშორისო სავალუტო ფონდის პროგრამის გაფართოება

საქართველოს ეროვნული ბანკის ინიციატივით, ამოქმედდა სავალუტო ვაჭრობის ახალი მექანიზმი ბლუმბერგის Bmatch პლატფორმა, სადაც პირველ ეტაპზე ხდება ბანკთაშორისი ვაჭრობები, ხოლო მალევე მოხდება არასაბანკო კერძო სუბიექტების ჩართვაც, რაც საშუალებას მისცემს მათ პირდაპირი წვდომა ჰქონდეთ სავალუტო რესურსებთან. ეს პლატფორმა ბაზარს გახდის უფრო დივერსიფიცირებულს, კონკურენტუნარიანსა და ლიკვიდურს.

ეროვნული ბანკის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები, რომელიც ზოგ სფეროში აუმჯობესებს საკითხების გარკვეულ ნაწილს, მართალია და ნაწილობრივ მისაღებია, თუმცა საბოლოოდ მაინც ყურადღება გასამახვილებელია დაკრედიტებასთან დაკავშირებით ყოველთვიურ შენატანებზე, მაშინ, როცა სრულიად უმოძრაობა არის ქალაქში რამდენიმე თვის განმავლობაში მართალია ბანკებმა შელავათი გაუკეთეს და მისცეს სამთვინი საშელავათო პერიოდი მოქალაქეებს, რომლებმაც პანდემიის პერიოდში ვერ შეინარჩუნეს სამსახურები, მაგრამ ამავდროულად სამი თვის შემდეგ დაიწყეს გადახდა არა იმ გრაფიკის მიხედვით რომლითაც თავდაპირველად ხელმძღვანელობდნენ, არამედ ახალი, გაახლებული გრაფიკით, სადაც ნათლად სჩანს საკმაოდ გაზრდილი ყოველთვიური შენატანი. შესაბამისად ხალხიდან წამოსული აგრესიაც ამ თემასთან დაკავშირებით ნაწილობრივ მისაღებია, რადგან გამოიწვია უკმაყოფილება.

გატარდა საკმაოდ ბევრი რეფორმა რომელთაგან აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა მისცა რეკომენდაცია ბანკებს, სესხის გამცემ სუბიექტებს, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებსა და ვალუტის გადამცვლელ ფიზიკურებს შეზღუდოთ სერვისცენტრებში მომსახურე პერსონალისა და კლიენტებს შორის პირდაპირი ფიზიკური კონტაქტი. ამავდროულად საგადახდო ტექნოლოგიების კუთხით მნიშვნელოვნად გაიზარდა ინტერნეტ გადახდის სერვისები, როგორცაა: ინტერნეტ ბანკით/მობაილ ბანკით/ ტელეფონ ბანკით სარგებლობა, უკონტაქტოდ ბარათის გამოყენება და სხვა. ეროვნულმა ბანკმა მაქსიმალურად შეზღუდა ნაღდ ფუთან უშუალო კონტაქტი, თუ რა თქმა უნდა მოქალაქეების უმეტესობა გაითვალისწინებს.

დასკვნა

დღეს, როცა საქართველოში COVID-19-ის გავრცელების პიკი არ არის მიღწეული, ცხადია, საკმაოდ რთულია ზუსტი პროგნოზების გაკეთება იმ ეკონომიკური გავლენის შესახებ, რომელსაც მსოფლიოში პანდემიური პროცესი და ქვეყანაში არსებული ეპიდემიური სურათი მოახდენს ქვეყნის ეკონომიკაზე.

მნიშვნელოვანია კრიზისის ვადები და ასევე ის, თუ როგორ შეძლებს მსოფლიო მასთან გამკლავებას - რადგან საქართველოს ტიპის ქვეყნები მნიშვნელოვნად იქნებიან დამოკიდებული იმ საერთაშორისო დახმარების მასშტაბზე, რომლის მობილიზებასაც ისინი შეძლებენ. ასევე, მნიშვნელოვანია კერძო ინიციატივებიც, ანუ ის, თუ რამდენად შეძლებს ქართული ბიზნესის ნაწილი და ასევე მოქალაქეები ვითაც საკმაოდ რაოდენობის სესხი/სესხები აქვთ, თვითორგანიზებას, ახალი ტიპის მომსახურებებისა და პროდუქტების შემუშავებას, რომელიც არსებულ გამოწვევებს მეტად უპასუხებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს ეროვნული ბანკის საგანგებო ღონისძიებები COVID-19-თან დაკავშირებით, 2020
2. Covid-19-ის შესაძლო გავლენა საქართველოს ეკონომიკაზე (არსებული მდგომარეობა და პროგნოზების მიმოხილვა), 2020
3. COVID-19 ეკონომიკური შედეგები მსოფლიოსა და საქართველოსთვის-ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი, 2020
4. Business Media Group, "2019 წლის ეკონომიკური მაჩვენებლების მიმოხილვა", 2019
5. Inter Press News სავაჭრო-სამრეწველო პალატა, COVID-19-ის ბიზნესზე გავლენის კვლევის შედეგები, 2020
6. COVID-19-ის გავლენა ბიზნესგარემოზე, 2020
7. <https://www.fdic.gov/coronavirus/index.html>
8. <https://www.lightico.com/blog/coronavirus-covid-19-and-the-banking-industry-impact-and-solutions/>
9. https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/news_ext_content/ifc_external_corporate_site/news+and+events/news/insights/softening-covid-19-impact